

สังคม อาจกล่าวได้ว่า หากนิยามว่าเป็นโลกอยู่เพื่อยของชายรักเพศเดียวกัน สำหรับตัวผู้ โลกในอุดมคติคงจะเป็นโลกที่ทุกคนในสังคมเสมอภาคกันอย่างแท้จริงซึ่งเป็นฉากจบอันงามบริบูรณ์ที่คนทุกเพศจะไร้เศร้าโศกเพราะโลกไร้อยู่ติธรรม

จากการอ่านระหว่างบรรทัดตั้งแต่จุดเริ่มจนถึงจุดจบ ทุกองค์ประกอบของความหมายในตัวบทได้ช่วยให้เห็นว่า*คุณหมื่นปวิทวี*เป็นวรรณกรรมโรมานซ์ที่แก่นคือการเมือง ดังคำคะเนหนึ่งของพิธีณัฐในบทส่งท้าย “ก็ก็ยังเป็นกฎที่ประสพทางแรกเร่อร์รักแต่เลือกแทรกการการเมือง” (น.557) วิเคราะห์ให้เจาะจงลงไป นโยบายเมืองที่ซ่อนอยู่คือ “การเมืองแห่งความหวัง” (politics of hope) นัยว่าหากคนเรายังมีหวังยอมหยัดอยู่ด้วยพลังใจที่พร้อมจะสู้เพื่อแก้ไขโลกอันบิดเบี้ยว ด้วยนัยอันคมคายนี้ ความตายของตัวผู้จึงเปี่ยมล้นด้วยความหวังภายใต้อุดมการณ์แห่งนิติธรรมอันแรงกล้าที่ตัวผู้ซึ่งจะนำสังคมไปสู่ความเท่าเทียม โดยไม่ต้องมีใครตกเป็นชนกลุ่มน้อยทางเพศอีก ด้วยหากทุกคนยึดมั่นในนิติธรรม จะไม่มีการสร้างวาทกรรมใดมาลบล้างคุณค่าที่ศรัทธา-เป็นของคนของกันและกัน แล้วที่สุดทุกคนจะเป็นสุขในโลกที่เป็นธรรมซึ่งตัวผู้คงหวังว่ามันจะกลายเป็นจริง

ถึงตรงนี้ ผมจึงอยากย้อนกลับมาถามคุณ ๆ อีกครั้ง

หากแต่คิดก็เปลี่ยนเหตุการณ์ได้ดังใจ ตัวผู้ยังต้องตายอยู่ไหมในความมืดม?

รายการอ้างอิง

ปราปต์. (2562). *คุณหมื่นปวิทวี*. กรุงเทพฯ: DEEP.

Family Comes First: ว่าด้วยเรื่องราวรักและผูกพันในครอบครัวกับคำถามต่อความเป็นมนุษย์

ศรัณย์ภัทร์ บุญชก

ว่ากันว่า “ครอบครัว” เป็นสัญลักษณ์ของความรักและความผูกพัน แต่แน่นอนว่าไม่จริงเสมอไป...

Family Comes First: ตัวรักและผูกพัน เป็นตัวอย่างหนึ่งที่หลายภาพจำนี้ถึงพร้อมแสดงอีกแง่มุมหนึ่งของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวได้อย่างลึกซึ้ง รวบรวมเรื่องสั้นเจ้าของรางวัลซีไรต์ ประจำปี 2566 โดยนิศพงศ์ รักวัฒนนานนท์เล่มนี้บรรจุเรื่องสั้นอันเข้มข้น 11 เรื่อง ซึ่งต่างตีแผ่ปัญหาของครอบครัวคนจีนเป็นแกนกลาง โทนทะเลในสังคมไทย โดยใช้ประเพณีของครอบครัวคนจีนเป็นแกนกลางความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมต่อการมีลูกชายมากกว่าลูกสาว ปัญหาความสัมพันธ์กับแม่สามี ฯลฯ แม้ดูเหมือนว่า เรื่องเหล่านี้จะเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปอยู่แล้ว แต่ความโดดเด่นของเรื่องสั้นชุดนี้ คือ กลวิธีการเล่าเรื่องอันหลากหลายและบาดลึกซึ่งช่วยเผยให้เห็นบาดแผลจาก “ประเพณีที่ตีงาม” อันแปรเปลี่ยนจากความรักสู่ความผูกพัน

ยิ่งเมื่อวาง *Family Comes First* ในบริบทการเมืองและสังคมไทยร่วมสมัย ผู้วิจารณ์เห็นว่า ปมปัญหาจากกระดุมครอบครัวยังสามารถแสดงภาพใหญ่ของประเทศไทยในยุคทศวรรษ 2560 ด้วย โดยเฉพาะช่วงเวลาในการตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2564 กล่าวคือ เรื่องสั้นชุดนี้แสดงการปะทะกันของคนต่างรุ่น ต่างเพศ

ต่างวัย อันสอดคล้องกับขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชน การเติบโตของการเมืองของ “คนรุ่นใหม่” และการปะทะกันระหว่างรุ่น (generation clash) ซึ่งวัยกลายเป็นปัจจัยทางการเมืองอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน (Baker and Pasuk 2022: 329) ครอบครัวใน *Family Comes First* เปรียบประหนึ่งอุปถัมภ์ของชาติ และการต่อสู้และต่อรองในเรื่องเส้นเขตนี้ได้ฉายภาพปัญหาเหล่านั้น และยังได้ผู้นำไปสู่คำถามที่ใหญ่กว่าเกี่ยวกับคุณค่าของชีวิตและความเป็นมนุษย์

ในบทวิจารณ์นี้ ผู้วิจารณ์จะอ่าน *Family Comes First* ควบคู่ไปกับบริบทการเมืองและสังคมไทยดังกล่าวผ่าน “การเมืองวัฒนธรรม” (cultural politics) อย่างเรื่องเพศและวัย โดยมุ่งเน้นวิเคราะห์ความสัมพันธ์อำนาจ (power relationship) เพื่อชี้ให้เห็นว่า *Family Comes First* เขียนโต้กลับอำนาจทั้งระดับครอบครัวและระดับชาติที่สถาปนาผ่าน “ประเพณีอันดีงาม” เพื่อแสดงสายสัมพันธ์อันหล้นหลาย ไปจนถึงคำถามต่อการเป็นมนุษย์ แต่เรื่องสั้นชุดนี้ก็ยังแสดงความหวังที่ความรักและความผูกพันยังงอกเงยขึ้นได้อย่างยั่งยืน

ตัวรัก (7) และผู้พัว : สายใยที่หล้นหลายกับสัมพันธ์ภาพที่ยากจะหวนคืน ปมหลักในเรื่องสั้นใน *Family Comes First* คือ การสร้างความรักแบบมีเงื่อนไข โดยใช้ประเพณีของครอบครัวคนจีนมาปิดกั้นสายสัมพันธ์ ก่อนจะย้อนกลับมาทำร้ายพวกเขา ตัวอย่างที่ชัดเจน คือ เรื่องสั้น “หลานชายคนโปรด” เรื่องนี้เล่าถึงลุง ๆ ป้า ๆ ซึ่งหลงหลานชายคนเล็ก เพราะ “ทุกครั้งที่พวกเขามองหลานชายเติบโตอย่างงดงามก็จะเรียกได้ว่าสมบูรณ์แบบ ในความคิดของแต่ละคน” (น.108) แต่เมื่อหลานชายเขาเปลี่ยนแปลงไปอย่างพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ ภาพที่พวกเขาได้เห็นกลับเลวร้ายลง พวกเขาจึงเริ่มสงสัยว่า เด็กคนนั้นไม่ใช่หลานชายของพวกเขา พวกเขาจึงยกขบวนไปบุกบ้านของน้องเพื่อทวงถามความจริงว่า “นี่ไม่ใช่หลานพวกฉัน... พวกแกจะถูกแล้วเอาใครมาแทนเป็นลูกในวัย” (น.124) พวกเขาหาว่าไม่รู้ไม่เข้าใจว่า พ่อแม่ก็เอาแต่พูดว่าผมไม่ใช่ลูกของพวกเขา ... ผมเลยคิดว่าพ่อแม่เพราะ “กู ๆ พ่อแม่ก็เอาแต่พูดว่าผมไม่ใช่ลูกของพวกเขา ... ผมเลยคิดว่าพวกเขาจะไม่ยอมยกได้ผมเป็นลูกแล้ว ผมก็เลยไม่อยากได้พวกเขาเป็นพ่อแม่ผม

แล้วเหมือนกัน” (น.127) จากคำให้การของหลานชาย ลุง ๆ ป้า ๆ จึงสรุปว่า “กรรมเวรอะไรก็แล้ว” (น.128) “น้องคงกดดันหลานมากไป” (น.128) “พวกเรายาวายหาตัวดีที่สุดแล้วละ” (น.129) และ “ยังดีนะที่ลูก ๆ ของพวกเราไม่เป็นแบบนี้” (น.129)

“หลานชายคนโปรด” ตั้งคำถามกับความรักจากผู้ใหญ่นั้นเรียกว่าความรักหรือเป็นเพียงความคาดหวังที่นำภาพอุดมคติของตนไปทาบทับ พร้อมกันใช้ “ความตาย” ในเชิงสัญลักษณ์ว่า เมื่อเด็กคนนั้นหลุดจากกรอบ “เด็กดี” แล้วความรักก็แค่หนึ่งเห็ดดโป๊ะเช่นเดียวกับความตายของหลานชายคนโปรดในหรือไม่ว่าจากนั้นความตายในเชิงสัญลักษณ์ได้กลายเป็นการกระทำปีศาจและมาตุลาตโดยความตายในแง่นี้ไม่ได้เพียงสิ้นสละเทือนสายใยในครอบครัว แต่แสดงแรงระเบิดของผู้ที่ถูกกดขี่มาอย่างยาวนานในนามของความรัก ขณะเดียวกันเรื่องนี้แสดงภาพความเหลวไหลไร้สาระ (absurd) ของตรรกะของลุง ๆ ป้า ๆ ที่เชื่อว่าหลานชายถูกฆ่า และลอยอยู่เหนือปัญหาทางโศกสลดเพื่อสื่อถึงการกดขี่ทางอำนาจถึงสองระดับ จากพี่สู่น้อง และจากพ่อแม่สู่ลูก และแสดงแรงอัดต่อคนที่หนีอำนาจน้อย ส่วนผู้ใช้อำนาจกลับลอยตัวภายใต้คำว่าตัวรักและหวังดี

Family Comes First ยังได้แสดงสายใยที่หล้นหลายในครอบครัวคนจีนผ่านประเด็นเรื่องเพศ โดยเฉพาะลูกสาว ดังที่พบในเรื่องสั้น “น้ำตกใจสลาย” เรื่องนี้เล่าถึงหัวใจที่แตกสลายของแม่ซึ่งลูกชายพลัดตกลงในน้ำตกไปเมื่อสิบปีก่อน และต้องใช้ชีวิตที่เหลืออยู่กับลูกสาว โดยเล่าเรื่องผ่านลูกสาวที่งงสลายแม่พันกัน เพราะ “ฉันไม่แน่ใจไปกว่าแม่เคยบอกฉันบ้างหรือเปล่า ส่วนใหญ่แม่จะพูดว่าชอบคุณ ... แต่กับน้องชาย ฉันจำได้แม่นว่าแม่ก็พูดอยู่เสมอ ว่ารักขงมากแค่ไหน” (น. 201) เรื่องนี้เริ่มต้นเมื่อตำรวจแจ้งข่าวแม่ว่าพบโครงการกระดูกของลูกชายแล้วข่าวนี้ได้สะกิดแผลหลังของทั้งคู่ขึ้นมาใหม่ แม่สูญเสียความทรงจำเฉียบพลันโดย “แม้จะยังจำน้องชายได้อยู่ แต่ไม่รู้ว่าเขาหายไปไหน สำหรับฉัน เห็นได้ชัดว่าตอนนั้นกลายเป็นเพียงคนแปลกหน้าสำหรับแม่” (น.216) แม่เอาแต่ถามว่า “นี่ใคร แนนโกไหน” ลูกสาวจึงเปลี่ยนจากเรียก “แม่” มาเป็น “คุณป้า” แทน “เพราะในความรักจำของแม่มีเพียงน้องชายของฉันเพียงคนเดียว” (น.218)

เห็นได้ชัดว่า “น้ำตกใจสลาย” ตั้งคำถามต่อความรักในครอบครัวคนจีน ที่รักลูกมากกว่าลูกสาว ผ่านการสร้างภาวะรู้ตัวตนของฝ่ายหลัง โดยให้ความทรงจำเสื่อมของแม่เพื่อตอกย้ำความรักต่อลูกชาย ว่าความรักนั้นยังแจ่มชัด แม้เขาจากไปแล้ว ขณะที่อีกคนแม่มีชีวิตอยู่ ก็ถูกกลบเลือนไป เรื่องสั้นนี้ยังจงใจไม่ระบุชื่อของลูกสาวซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่อง ขณะที่เรารู้จักชื่อของลูกชายอยู่โดยตลอด การสร้างภาวะความจำสื่อจึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกสาวขาดสะบั้นลง ดังเช่นการเปลี่ยนสรรพนามและคำถามว่า “เธอเป็นใคร”

ทั้งนี้ เมื่อนำตกเป็นปมขัดแย้งหลักของเรื่อง ผู้แต่งได้ใช้อีกครั้ง โดยให้ลูกสาวพาแม่กลับไปยังจุดเกิดเหตุ ก่อนที่เรื่องจะจบอย่างไม่คาดฝันเมื่อ “ฉันกระซิบอ้อมกอดให้แม่ก่อนออกแรงเหยี่ยว” (น.220-221) ซึ่งอนุมานได้ว่า การที่ลูกสาวได้พาแม่กลับไปและเหยี่ยวแม่ลงน้ำตกเพื่อตามลูกชายที่แม่รักไป ในอีกแง่หนึ่ง ก็คือ การบิดนากหน้าทีระหว่างแม่กับลูกสาว เพราะท้ายที่สุดแล้ว แม่แม่จะจำลูกสาวได้ “แล้วแม่ก็เรียกชื่อฉัน... ขอขอบคุณนะ แม่บอกละ” (น.220) แต่คำขอบคุณสุดท้ายของแม่ได้ยืนยันความคิดของลูกสาวว่า “เป็นภาระหน้าที่มากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกที่แท้จริง” (น.214)

ดังนั้น “น้ำตกใจสลาย” จึงไม่ต่างจาก “หลานชายคนโปรด” ที่จบด้วยความตายของพ่อแม่วัยนี้มื่อลูก แม่ทั้งสองเรื่องได้เล่าด้วยมุมมองและความรู้สึกที่แตกต่างกัน แต่ก็ต่างเสนอปัญหาของสังคมไทยระหว่างคนต่างรุ่นที่คำนึงและกรอบทางสังคมของคนรุ่นหนึ่งได้ส่งผ่าน กัดตื้นและสร้างบาดแผลทางใจต่อคนรุ่นใหม่ ก่อนจบลงด้วยภาระระเบิดออกของผู้ถูกกดทับจนถึงขั้นลุกขึ้นมา “ถอนราก” ของตนเอง

ในนามของประเพณีและความตึงาม : จากครอบครัว การเมืองสู่คำถามต่อความเป็นมนุษย์

Family Comes First ไม่เพียงแต่วิพากษ์ประเพณีซึ่งสะท้อนโครงสร้างอำนาจการเมืองและสังคมไทย แต่ได้สะท้อนถึงความไม่มนุษย์ เรื่อง “ผู้ให้กำเนิด” เป็นตัวอย่างที่นำเสนอการกดทับต่อผู้หญิงจากระบบ

ชายเป็นใหญ่ผ่านพันธนาการของลูกสะใภ้ต่อการผลิตบุตรชาย เรื่องนี้เปิดฉากให้เห็นหญิงสาวนอนแช่ในอ่างน้ำนึ่งพร้อมโชติรวน โดย “ชีวิตที่เคยเติบโตอยู่ในท้องของเธอ ตอนนั้นถูกเคลื่อนย้ายไปที่อื่นเสียแล้ว” (น.95) ซึ่งเหตุการณ์นี้วนเวียนมานับครั้งไม่ถ้วน เพราะแม่สามีบังคับว่า “ผู้หญิงเก็บไว้ให้ตัว” (น.98) เรื่องเล่าว่าหล่อนสลับไปและตื่นอีกครั้งบนเตียงในอีกห้อง แม่สามีได้พาลูกชายมาเพื่อร่วมรักกับหล่อน แต่ “มีเพียงเสียงกระซิบของผิวกาย เขาและเธอไม่ได้มองหน้ากัน ความรู้สึกและอารมณ์ถูกทำให้เจือจางไป...ทั้งสองเหมือนเครื่องจักรที่ถูกเปิดสวิตช์ แล้วทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย” (น.101) ก่อนที่แม่สามีกล่าวว่า “คราวนี้ขอให้ลูกชายแล้วกัน” (น. 102) และ “อีกเก้าเดือนเจอกันใหม่” (น.102) พร้อมทั้งหล่อนไว้ในอ่างน้ำนึ่งตอนแรก

พันธนาการของลูกสะใภ้ในเรื่องนี้นำเสนอผ่าน 2 พื้นที่ คือ ห้องโล่งกว้างที่มีอ่างน้ำกับอีกห้องที่มีเพียงเตียง ขณะที่อ่างน้ำนึ่งเป็นพื้นที่แห่งการกำเนิดบุตร เติบโตขึ้นที่แห่งการสืบพันธุ์ การเลือกใช้เพียงสองพื้นที่ตลอดทั้งเรื่องนี้สะท้อนการกดทับของระบบชายเป็นใหญ่ที่เด็ดขาดต่อความซับซ้อนของชีวิตผู้หญิงให้เหลือเพียงสองหน้าที่ และนำเสนอใจด้วยว่า คู่ขัดแย้งหลักในระบบบนี้กลับไม่ใช่สามีกับหล่อน แต่เกิดจากการกดขี่โดยผู้หญิงด้วยกันเอง โดยผู้หญิงได้น้อมรับอุดมการณ์ชุดนี้ และฉวยโอกาสไปใช้อำนาจเพื่อกดขี่ผู้หญิงด้วยกันผ่านความสัมพันธ์ระหว่างแม่สามีและลูกสะใภ้ ยิ่งไปกว่านั้น “ผู้ให้กำเนิด” ตั้งคำถามที่ใหญ่กว่าเกี่ยวกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ว่า แท้จริงแล้วคุณค่าของเรานั้นอยู่ที่ใด หากคุณค่าชุดนั้นผูกติดกับภารกิจบางอย่าง หากภารกิจนั้นไม่สำเร็จเรายังมีคุณค่าอยู่หรือไม่ โดยฉากการร่วมรักที่ต่างคนต่างทำหน้าที่อย่างไม่ใส่ใจช่วยขับเน้นว่า ความรู้สึกและจิตใจของมนุษย์ได้กลืนกลายไปไม่ต่างจากจักรกลผลิตทายาท พร้อมกับสร้างผู้หญิงเป็นเพียง “ผู้ให้กำเนิด” บนสภาพานของประเพณี แต่ไม่ได้รับอนุญาตให้เป็นแม่ หากเด็กที่กำเนิดมาไม่ใช่เพศชาย

คู่ขัดแย้งระหว่างการยึดถือประเพณีกับความเป็นมนุษย์ ยังได้ปรากฏผ่านการใช้สีแดง ซึ่งโดยปกติหมายถึงสีมงคลของชาวจีน แต่ผู้แต่งได้แปลงความหมายใหม่ ดังในเรื่อง “งานเฉลิมฉลองสีแดง” สีแดงในงานเฉลิมฉลองมาพร้อมกับความเลียดและความตาย เรื่องสั้นเรื่องนี้เล่าถึงเหตุการณ์วันมงคลประจำปีผ่านเด็กชาย ซึ่งปีนี้เป็นปีพิเศษ พ่อแม่จึงพาเขาเข้าร่วมพิธีในศาลเจ้าตามคำเตือนเป็นครั้งแรก เรื่องบรรยายถึงสีแดงที่ปรากฏทุกหย่อมหญ้า “กลุ่มคนในชุดแดงจากซอยต่าง ๆ มาบรรจบกันที่ถนนใหญ่และเริ่มรวมตัวเป็นเส้นเดียว จากมู่สูงจะเหมือนโล่ที่ทึบที่หล่อเลี้ยวไปตามหลอดเลือด” (น.70) การเปรียบเทียบสีแดงเหมือนหลอดเลือดในการณ์ไปสู่เลือดจริงในเวลาต่อมาเมื่อพิธีกรรมในศาลเจ้าเริ่มต้นขึ้น เรื่องได้บรรยายถึงชายชุดขาวคนหนึ่งซึ่งถูกตรึงไว้กับเสี้ยน เพราะเขาถูกตราหน้าว่าเป็น “คนบาป” จากนั้นผู้นำพิธีได้เชิญให้ผู้ร่วมพิธีในชุดแดง “ใช้ไม้พรว์เล่มนี้เดินไปตามร่างกายของคนบาป ให้เขาเปล่งเสียงร้องให้ดังที่สุด เพราะเสียงของคนบาปจะขับไล่สิ่งอัปมงคลและโชคร้ายต่าง ๆ ออกไป” (น.76) จากนั้นเรื่องได้บรรยายภาพพิธีที่เหล่า “คนดี” เรียงกันเดินร่ายงาชาของคนนั้นอย่างเรียบร้อย เสียงสวดติดกับเสียงโยกหัว และเมื่อชอยคนนั้นจะสิ้นลม ทุกคนต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “ลื้งร้าย ๆ หายไปในวันนี้ ต่อบไปให้มันแต่ลื้งดี ๆ เช้ามา” (น.88)

การทหารจนนำไปสู่ความตายของ “คนบาป” ในนามของประเพณีอันดีงามนี้ตีความได้สองระดับ ประการแรก คือ การวิพากษ์การเมืองไทยร่วมสมัย ผ่านกระบวนการสร้างปิตุจรรย์ (demonization) โดยเรื่องนี้ได้บรรยายให้เห็น “คนบาป” ที่ถูกมีดหมอเท้าและปิตุปากให้ไม่มีสิทธิ์ได้อุทธรณ์ ขณะที่คนอื่นสถาปนาตนเองเป็น “คนดี” ผู้มีหน้าที่จัดคนชั่ว เพื่อนำความชั่วร้ายและมรดกสู่สังคม อันสะกดให้ “ทุกคนลงมืออย่างเฉยชาว่าแม่นย้า... รวากับว่าไม่ได้เพิ่งใช้มีดลงมือทำร้ายคนที่ไม่รู้จักหรือแค้นเคืองกันเป็นการส่วนตัวมาก่อน” (น.79) การอนุญาตให้ความรุนแรงและการฆ่าคนตายในนามความดีนี้เองสามารถเชื่อมโยงกับการเมืองไทย โดยเฉพาะการเมืองเรื่อง “คนดี” ขึ้นมาจัดการกับ

“คนเลว” ซึ่งเห็นได้หลายยุคหลายสมัยในหน้าการเมืองไทยเช่นเหตุการณ์ 6 ตุลา ฯ มาจนถึงการรัฐประหารและการชุมนุมทางการเมืองในเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมา

อีกประการหนึ่ง การใช้ประเพณีที่ขัดแย้งกับมนุษย์ธรรมนี้ตั้งคำถามถึงความเป็นคนของเรา เพราะแม้คนกำลังจะตายอยู่ตรงหน้า ทว่า “ตอนนั้นทุกคนในสถานที่นั้นมึนงงแบบเดียวกัน รอยยิ้มของคนที่ถูกกฎหมายให้สิ่งที่ตัวเองได้กระทำ” (น.76) เมื่อถึงตาเด็กชายต้องลงมือ ฉากนี้นับว่าสำคัญให้เลือกระหว่างการ “สืบทอด” หรือ “หยุดยั้ง” เขาได้ถามขึ้นว่า “ทำไมเราต้องฆ่าเขาด้วยละ嘛” (น.82) และคำตอบที่ได้จากแม่คือ “ผู้ชายคนนี้เป็นคนไม่ดีนะลูก” (น.82) ก่อนเขาจะจ่อมีดกรีดแทงชอยคนนั้นและประเพณีที่ฝังแน่นนี้ได้ดำเนินต่อไป

การใช้ตัวละครและการเล่าเรื่องผ่านเด็กขายนับว่าสำคัญอย่างมากต่อการตั้งคำถามต่อความชอบธรรมทางการเมืองและความเป็นมนุษย์ เพราะเมื่อเด็กเป็นตัวแทนของ “ผู้ชาย” ได้เผชิญหน้ากับ “สีแดง” คือเลือด ความรุนแรงและความตายนั้น เรื่องได้แสดงให้เห็นทางเลือกว่า ผู้ชายจะยังเป็นผู้ชายอยู่หรือไม่ ก่อนที่ท้ายที่สุด การลงมือของเด็กละเลยเหมือนการก้าวผ่านวัย (coming of age) ที่สีแดงได้กลืนกินผู้ชายไว้ใหม่ต่างจาก “คนพวกนั้น” เพราะในตอนจบ “เขารู้สึกถึงความพองโตในอก... สีคนพ่อแม่ถูกเติมเต็มอย่างสุขใจท่ามกลางฝูงชน เสียงหัวเราะ งานเฉลิมฉลอง และแสงไฟสีแดงวาววอร์จน” (น.91) กล่าวได้ว่ามนุษย์ธรรมของผู้คนที่นี่ขึ้นชื่อว่าเป็นคนดีได้เลือนหายเหมือนงานเฉลิมฉลองที่เล็กรา ความตายคนบาปได้ถูกฉวยใช้ให้กลายเป็นความมงคลและความสุขสันต์ ซึ่งที่ตั้งคำถามใหญ่กลับมาสู่ผู้อ่านว่า ผู้ใดกันแน่คือ “คนบาป”

จากความสัมพันธ์สู่ความผูกพัน : การซ่อมความสัมพันธ์และการสร้าง
ความหวังบนซากที่แตกสลาย

แม้ดูเหมือนว่า *Family Comes First* ส่งสารที่หนักผ่านกลวิธีที่ท่วงอยู่ตลอด แต่รวมเรื่องสั้นชุดนี้ยังคงมีพื้นที่ให้ความหวังองงามบนความแตกสลาย

เรื่องสั้น “ถ้อยคำที่ร่วงหล่น” เป็นตัวอย่างที่ดีที่เล่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างแม่ ซึ่งกำลังเผชิญภาวะสมองเสื่อมกับลูกชายที่ต้องคอยดูแล เรื่องนี้ใช้การร่วงหล่นของตัวอักษรภาษาจีนเหมือนใบไม้ร่วงจากตัวแม่มาเป็นสัญลักษณ์ ผ่านการเฝ้ามองของลูกชาย อันตีความได้ถึงการร่วงโรยของคนรุ่นพ่อแม่ และรากวัฒนธรรมเดิมที่คุ้นเคยค่อย ๆ หล่นหายไปในโลกสมัยใหม่ เรื่องนี้เสนอให้เห็นว่า ความมีชีวิตของเรานั้นผูกโยงกับวัฒนธรรมบางอย่าง เมื่อสิ่งนั้นเลือนหายไปก็ทำให้ภาวะไร้ตัวตน ดังที่ “ชีวิตของแม่หลุดลอยเสียเปรียบเหมือนตัวอักษรที่ร่วงหล่นจากกายอย่างไร้สัมผัส” (น.56) ประเด็นนี้ก็อาจเชื่อมโยงกับการเมืองและสังคมไทย ที่คนรุ่นเก่าพยายามร้องอู๋ตัวไว้เพื่อรักษาตัวตนไม่ให้หล่นหายไป

อย่างไรก็ดี ความเจ็บป่วยไปจนถึงการจากไปของแม่ช่วยเชื่อมโยงระหว่างโลกของแม่กับลูกชายเข้าด้วยกัน โดยตัวบทได้ยกตัวอักษรภาษาจีนจากร้อยสิบ เก้า ถึงศูนย์มาวางเรียงเพื่อแทนความทรงจำชุดสุดท้ายก่อนที่แม่จะสิ้นภาษาจีนเหล่านั้นไปหมดสิ้น ภายหลังงานศพ เรื่องได้ตัดภาพไปที่ลูกชาย เขาหยิบหนังสือแบบเรียนซึ่งแม่เคยใช้เพื่อหาบทวนความจำเกี่ยวกับภาษาจีนนั้นขึ้นมา และตัวบทยกการนับเลขในตัวอักษรจีนมาใช้อีกครั้ง แต่เป็นการนับจากหนึ่งและค่อย ๆ เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ โดย “ในความเงียบ เสียงของผมที่ได้ตอบกลับเสียงของแม่ในความดึกยังดังก้องสลับไป” (น.57) เห็นได้ว่า การนับถอยหลังและการเริ่มต้นนับหนึ่งหมายถึงการสวนทางกันของคนสองรุ่น แต่ในเวลาเดียวกัน ตอนจบได้ใช้สัญลักษณ์ของการเรียนรู้กันระหว่างคนต่างรุ่นผ่านบทสนทนาที่การถกทอจากความผูกพันและความทรงจำระหว่างแม่กับลูก

ไม่เพียงแต่ความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูก ในเรื่องสั้น “พี่สาวของผม” ได้นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างพี่สาวกับน้องชายแทนความผูกพันในครอบครัวที่ผู้ใหญ่ก่อไว้ “พี่สาวของผม” ใช้การเล่าเรื่องผ่านมุมมองของน้องชายให้เห็นบาดแผลของพี่สาว และระยะห่างระหว่างพี่น้อง “ผมรู้สึกว่า พ่อแม่และอาว้าโอ้อึ้งและแสบๆ แล้วก็คอยเฝ้ากับพี่ ผมยังอยากให้อแม่เฝ้ากับผมเยอะ ๆ เหมือนเดิม แต่อยากให้ออกไปกับพี่มากกว่าเหมือนกัน เพราะยังงั้น ผมก็รักพี่ แต่พี่ไม่น่าจะรักผมเท่าไร” (น.224) การเลือกปฏิบัติต่อลูกสาวผลักดันให้เธอเลือกสอบเข้ามหาวิทยาลัย

ในต่างจังหวัด จากนั้นเธอไม่เคยติดต่อกับพี่สาวกลับมาบ้านอีกเลย กระทั่งเธอพลัดพลงและหอบหิ้วลูกชายกลับมาในวันหนึ่ง เวลานั้นเอง ครอบครัวได้ห่อภัยและโอบรับลูกสาวกลับมา

“พี่สาวของผม” แสดงช่องว่างระหว่างน้องชายและพี่สาวเป็นพิเศษ ก่อนเปิดพื้นที่ให้สองพี่น้องได้ช่วยเหลือกันในยามที่แม่มีผู้ใหญ่คอยกำกับ และกลายเป็นความผูกพันที่งอกงามจากความผูกพันในอดีต เรื่องได้สร้างให้หลานชายเป็นตัวเชื่อมระหว่างสองพี่สาว โดยหลานชายหน้าละม้ายหน้าชายเหมือนเป็น “เงา” กันและกัน เพื่อแสดงสายใยที่ตัดไม่ขาดระหว่างพี่น้องที่ส่งต่อไปยังอีกรุ่น โดยภายหลังความตายของพ่อแม่เหมือนเป็นการแสดงถึงการสิ้นสุดของเรื่องราวในอดีต เพราะ “ตลอดเวลาที่ผ่านมา เราไม่เคยคุยกันถึงวิธีที่พ่อแม่เลี้ยงดูเรา ... มีประโยชน์อันใดที่จะพูดถึงสิ่งเหล่านั้นตอนนี้ ... เมื่อมันไม่ได้อยู่ในชีวิตเราอีกต่อไป แล้วทุกพูดถึงหลายจะกลายเป็นเพียงเสียงแผ่วเบา ในห้องกว้างไว้แก่นที่เรียกว่าจิตใจ รอรอถูกลบเลือนก็เท่านั้น” (น.244) ดังนั้น เรื่องสั้นเรื่องนี้ไม่ต่างจากเรื่อง “ถ้อยคำที่ร่วงหล่น” ซึ่งความตายเป็นจุดเริ่มต้นของวนกลับมาสร้างความสัมพันธ์กันใหม่ ผ่านการเติบโตขึ้นของชีวิตใหม่ และการเลือกกลับมาอดีตของคนอีกรุ่นเพื่อก้าวต่อ

Love comes First: เปลี่ยนประเพณีที่ผูกพันด้วยรักและผูกพัน

โดยสรุปแล้ว *Family Comes First* วิพากษ์ปัญหาในครอบครัวของคนจีน ด้วยการใช้การคลี่ปัญหาจากเรื่องราวที่จริงยิ่งกว่าจริงของครอบครัวคนจีนไปสู่เรื่องราวเหนือจริงที่น่าสะพรึงขวัญ ผู้เขียนขยี้แม่เหล่านั้นโดยให้ประเพณีกลายเป็นโชครวน คมมืดและปิศาจร้ายอันตอตกตรง กรัดแทงและกลืนกินผู้คนในระบบนี้ ปมปัญหาในครอบครัวก็ยิ่งสื่อถึงการอยู่ด้วยกันระหว่างคนต่างรุ่น ไม่ต่างจากการเมืองไทยร่วมสมัย โดยนำเสนอถึง “ผู้ใหญ่” ที่ได้ถือครองความหมายของความดีงาม พร้อมกับแสดงผลกระทบต่อกันรุ่น ที่บ้างก็เอาคืน หรือไม่ถึงกับด้วยโตกนาฏกรรมของทุกฝ่าย กล่าวได้ว่า *Family Comes First* กระตุ้นให้ผู้อ่านผูกติดถึงรากที่ต้องจ่าย และสิ่งที่ต้องแลกมาเมื่อยึดประเพณีเป็นศูนย์กลางที่นำไปสู่ความล่มสลายของครอบครัว และแม้แต่ความเป็นคนของเราอาจไม่หลงเหลือเช่นกัน แต่ในเวลาเดียวกันนั้น *Family Comes First* ยังเหลือ

ความหวังไว้ได้ โดยใช้ “ความรักนำ” ทาใช้ “อำนาจนำ” มาเปลี่ยนจาก Family Comes First สู่ Love Comes First เพื่อตอบว่า “รักและผูกพัน” ให้ “รักและผูกพัน” เกิดขึ้นได้ ซึ่งแม้บางครั้งอาจต้องออกเงยบนซากที่แตกสลายก็ตาม

รายการอ้างอิง

นริศพงศ์ รักวัฒนนานนท์. 2566. *Family Comes First: ด้วยรักและผูกพัน*.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แชลมอน.

Baker, Chris and Pasuk Phongpaichit. 2022. *A History of Thailand*. 4th

Edition. Cambridge: Cambridge University Press.

รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2

Lost Twilight ภาพนายไม่เคยลืม
การประกอบร่างความหวัง (สีเทา ๆ)
จากการรื้อสร้าง และความไม่สมบูรณ์แบบ

อภิษฐา มณีรัตนพงศ์

“ชีวิตยังมีพຽ່ນนี้เสมอ” อาจจะเป็นประโยคที่คนในสมัยนั้นมองว่ามัน cliché หรือเป็น “ถ้อยคำที่พຽ່งแป๊ะ” แต่ถ้าวัดลองคิดดูดี ๆ ใจความของประโยคนั้นตรงตัว เรียบง่าย และมอบความหวังให้กับผู้พຽ່งได้เป็นอย่างดี ในวันที่จิตใจเข้มแข็งคงพຽ່งดูเป็นประโยคที่แสนธรรมดา แต่ในวันที่พຽ່งต้องแห้วหรือหมดหวังในชีวิต ประโยคสั้น ๆ เพียงเท่านั้น ก็อาจทำให้หัวใจที่ลุ่มลึกกลุกกลาน กลับมาฮึดสู้และก้าวเดินได้อีกครั้ง ผู้วิจารณ์เชื่อว่าวรรณกรรมทุก ๆ เรื่องในโลกนี้ถูกสร้างสรรคขึ้นมาเพื่อบอกอะไรบางอย่างกับผู้อ่าน และหลาย ๆ เรื่องก็คงเขียนขึ้นเพื่อบอกให้ผู้อ่านยังมีความหวังต่อไป เพราะ “ชีวิตยังมีพຽ່ນนี้เสมอ” เหมือนเดียวกับนิยายเรื่อง *Lost Twilight ภาพนายไม่เคยลืม*

Lost Twilight ภาพนายไม่เคยลืม ว่าด้วยเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างเตย นักศึกษาและนักกีฬาเบตมินตันทีมชาติที่กำลัง “หมดหวัง” กับชีวิตเพราะเขาประสบอุบัติเหตุจนทำให้กระดูกตาเสียหาย และกำลังจะตาบอดในไม่ช้า และ หมอก เด็กช่างที่เพิ่งออกจากคุกด้วยเรื่องทะเลาะวิวาท ซึ่งกำลังหางานประจำทำเพื่อนำเงินมาไถ่รถของรักของพี่สาวที่เสียชีวิตไป จนกระทั่งหมอกได้งานเป็นผู้ดูแลสวนตัวของเตย ความสัมพันธ์ของทั้งคู่จึงก่อตัวขึ้นโดยแปรผกผัน